

його кредитної політики [5].

Отже, кредитний портфель є не просто пасивно сформованим набором позичок, а результатом активних, цілеспрямованих дій банку, який динамічно розвивається, суто управлінським співвідношенням між різноманітними видами кредитів. Банківський кредитний портфель слід розглядати як втілення кредитної політики банку, що, у свою чергу, є невід'ємною складовою його загальної стратегії розвитку [4].

Формуючи кредитний портфель, керуються правилом: видавати кредити, які приносять максимальні доходи за інших однакових умов. Дохідність кредитної операції визначається рівнем відсоткової ставки за певним кредитом, тривалістю періоду надання кредиту та прийнятою системою нарахування відсоткових платежів. Оптимізація кредитного портфеля має передбачати підвищення ефективності превентивних заходів, метою яких є уникнення несприятливих для банку ситуацій щодо повернення основної суми боргу за виданими позиками та нарахованих відсотків.

Список літератури

1. Базиліук, А. Фінансова криза у США: економічна закономірність, цілеспрямована акція чи похибки в управлінні кредитним портфелем [Текст] / А. Базиліук, І. Дугін // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8. – С. 184-193.
2. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем [Текст] / Ю. Бугель // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2 (27). – С. 157–163.
3. Жукова Н. К. Сучасний стан та проблеми управління кредитним портфелем комерційних банків [Текст] / Н. К. Жукова // Економічний часопис-XXI : наук. журн. – 2013. – № 1/2. – С. 70–72.
4. Некрасова В.В. Формування кредитного портфеля банку в сучасних умовах: [Електронний ресурс] / В.В. Некрасова // Науково-технічна бібліотека Харківського національного економічного університету: Електронний архів. – 2012. — Режим доступу до журн.: <http://www.repository.hneu.edu.ua/>
5. Семенча І. Є. Управління кредитним портфелем банку в сучасних економічних умовах в Україні: проблеми та шляхи їх подолання / І. Є. Семенча, А. А. Ткачова // Ефективна економіка. – 2014. – № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3117>

Одержано 26.12.16

УДК 342.951

**В.П. Кравченко, доц., канд. екон. наук, О.Б. Поперечний, магістр
гр. ФК-15М3**

Кіровоградський національний технічний університет

Удосконалення системи валютного контролю АТ «Райффайзен банк Аваль»

Дана стаття присвячена дослідженню здійснення комерційними банками України валютних операцій. У статті розглянуто основні проблеми контролю валютних операцій. Проаналізована валютна політика комерційних банків. Розкрито основні проблеми валютного контролю та запропоновано удосконалити систему контролю за валютними операціями.

банк, валюта, валютні операції, комерційні банки, система контролю

Актуальність. Валютним операціям банку, насамперед, притаманні валютні ризики впливу змін валютних курсів та ризики недотримання вимог законодавчих та нормативних актів, щодо валютних операцій. Тому організація контролю операцій з іноземною валютою займає провідне місце в фінансовій політиці банків. Від правильної організації валютного контролю залежить прибутковість комерційних банків. В умовах кризової ситуації в банківській системі України тематика організації валютного контролю є надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх наукових досліджень публікацій. Теоретичні і практичні дослідження регулятивного впливу валютного контролю на економіку України висвітлені в роботах таких учених-економістів як С.Я. Боринець, О.І. Бутук, О. Дзюблюк, Л.М. Кравченко, В.І. Міщенко, З.В. Михайлов, Є.В. Савельєв та ін. Проте деякі питання, пов'язані з організацією валютного контролю на практиці, потребують подальшого вивчення.

Мета роботи. Вивчення і аналіз діяльності комерційних банків України у сфері здійснення валютних операцій та внутрішньої системи валютного контролю, а також обґрунтування на цій основі

© В.П. Кравченко, О.Б. Поперечний, 2016

окремих висновків і пропозицій, щодо вдосконалення діючої практики системи валютного контролю на прикладі АТ «Райффайзен банк Аваль».

Об'єкт дослідження. Система контролю валютних операцій комерційних банків України.

Результати дослідження. Валютний контроль є однією із найважливіших сфер фінансової діяльності, оскільки з його допомогою банк може протидіяти незаконним операціям.

Валютним операціям банку, насамперед, притаманні валютні ризики (внаслідок відкритих валютних незахеджованих позицій в окремих валютах, впливу змін валютних курсів) та ризики недотримання вимог законодавчих та нормативних актів щодо валютних операцій. Банк зобов'язаний відповідно до «Положення про валютний контроль», виконувати функції агента валютного контролю, а саме запобігати проведенню резидентами та нерезидентами незаконних валютних операцій через банк та своєчасно інформувати відповідні державні органи про порушення резидентами і нерезидентами законодавства, пов'язаного з проведенням ними валютних операцій.

Відповідальність за порушення правил ведення валютних операцій викладена у ст.162 «Кодексу України про адміністративні порушення», ст. 16 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», ст. 1-4 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», в п.1.2, 2.1-2.10 «Положення про валютний контроль» та в ін. [1,2,3].

В цілому, межі відповідальності банку за порушення вимог валютного законодавства, за невиконання функцій агента валютного контролю варіюють від штрафних санкцій до позбавлення банку генеральної ліцензії [7].

До контролю залучаються:

- відповідальні виконавці в межах своїх повноважень (які власне і проводять валютну операцію) – під час проведення попереднього та поточного контролю, а саме працівники відділів валютних операцій, кредитних відділів, відділів платіжних карток, залучення коштів від населення, операційних відділів, касири та ін.);

- завідувач касою, заступник головного бухгалтера і начальники відповідних відділів банку, які на систематичній основі повинні проводити перевірки стану обліково-операційної роботи;

- працівники відділу бухгалтерського обліку (бек-офіс);

- відповідальний працівник за фінансовий моніторинг;

- інші працівники, що залучаються до контролю, в тому числі адміністратори локальної комп'ютерної мережі банку, працівники відділів служби внутрішнього аудиту.

Додатковому контролю повинні підлягати операції з підвищеним ризиком, а саме валютні касові операції, розрахункові операції на значні суми (наприклад більше 50 тис. грн.), у неконвертованих валютах, тощо [2].

Розглянемо систему валютного контролю в банках України на рис.1.

Рисунок 1 – Система валютного контролю в банківських установах

Система контролю валютних операцій складається з наступних етапів:

1. Кабінет Міністрів України виступає як законодавчий орган який за допомогою декретів та законів надає повноваження НБУ:

- Декрет Кабінету Міністрів України Про систему валютного регулювання і валютного контролю. Цей Декрет установлює режим здійснення валютних операцій на території України, визначає загальні принципи валютного регулювання, повноваження державних органів і функції банків та інших фінансових установ України в регулюванні валютних операцій, права й обов'язки суб'єктів валютних відносин, порядок здійснення валютного контролю, відповідальність за порушення валютного законодавства [1].

2. Національний банк згідно закону «Про Національний Банк України» має одну із функцій банківського врегулювання, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначає загальні принципи банківської діяльності, розробляє порядок здійснення банківського нагляду та відповідальність за порушення банківського законодавства. З метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку [4].

3. Функції НБУ. Згідно законодавчої бази Національний банк України проводить діяльність у сфері валютного регулювання:

- здійснює валютну політику виходячи з принципів загальної економічної політики України;
- складає разом з Кабінетом Міністрів України платіжний баланс України;
- контролює дотримання затвердженого Верховною Радою України ліміту зовнішнього державного боргу України; визначає у разі необхідності ліміти заборгованості в іноземній валюті уповноважених банків нерезидентам;
- видає у межах, передбачених цим Декретом, обов'язкові для виконання нормативні акти щодо здійснення операцій на валютному ринку України;
- нагромаджує, зберігає і використовує резерви валютних цінностей для здійснення державної валютної політики;
- видає ліцензії на здійснення валютних операцій та приймає рішення про їх скасування;
- установлює способи визначення і використання валютних (обмінних) курсів іноземних валют, виражених у валюті України, курсів валютних цінностей, виражених у іноземній валюті або розрахункових (клірингових) одиницях, згідно Декрету;

- установлює за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики, єдині форми обліку, звітності та документації про валютні операції, порядок контролю за їх достовірністю та своєчасним поданням.

4. Центральний офіс АТ «Райффайзен банк Аваль». Центральний офіс – представник банку на території України згідно чинного законодавства вважається уповноваженою фінансовою установою і несе відповідальність за виконання та дотримання нормативних документів які надходять від НБУ. Центральний офіс виконує функції зовнішнього та внутрішнього контролю комерційних банків України [5].

5. Функції центрального офісу АТ «Райффайзен банк Аваль»:

Функціями внутрішнього контролю центрального офісу є розробка:

- нормативних документів;
- посадових інструкцій;
- аудиторські перевірки відділень та обласних дирекцій;
- встановлення лімітів для обласних дирекцій.

Функціями зовнішнього контролю центрального офісу є:

- отримання результатів моніторингу;
- прогнозування курсу іноземних валют;
- формування висновку про зони ризику валютних операцій.

6. Обласна дирекція АТ «Райффайзен банк Аваль» – це підрозділ що слідкує за виконанням функцій внутрішнього контролю і доносить до відділень банку нормативну базу.

Основними функціями контролю в обласній дирекції АТ «Райффайзен банк Аваль» є:

- аудиторські перевірки відділень;
- встановлення лімітів для відділень (ліміт готівки в касі);
- проведення контролю щодо дотримання лімітів відділень. Після завершення банківського дня касиром формується електронний пакет документів в якому надається інформація про залишки готівки в касі.

1. Відділення банку АТ «Райффайзен банк Аваль» – це структурний підрозділ, який здійснює укладення, підписання договорів, проведення розрахунково-касового обслуговування клієнтів в тому числі валютних операцій.

- Валютні операції, які проводить відділення АТ «Райффайзен банк Аваль»: обмін валюти; валютні депозити; видача готівки з поточних рахунків; готівкові перекази.

Внутрішній валютний контроль здійснюється відділенням банку згідно з нормативними документами ЦО АТ «Райффайзен банк Аваль» (табл.1).

Таблиця 1 – Внутрішні нормативні документи з валютного контролю АТ «Райффайзен банк Аваль» [5]

Назва документа	Сфера регулювання (фіз. особи, юр.особи)	Відповідальний підрозділ за супроводження	Операції, на які розповсюджуються	Основні норми
Технологічна карта про здійснення валютно-обмінних операцій	Фіз. особи	Центральний офіс	Готівкові валютно-обмінні операції	Продаж 12000 тис. грн. в еквіваленті в валюті на один паспорт
Інструкція про порядок видачі готівкових коштів платіжних карток Visa, Visa Electron, MasterCard, Maestro	Фіз. особи, юр. особи	Центральний офіс	Видача іноземної валюти	Видача 50000 тис. грн. в еквіваленті в валюті
Стандарт продукту "Грошові перекази за системою "Вестерн Юніон"	Фіз. особи	Департамент приватного банкінгу (ЦО)	Грошові перекази	15000 тис. грн. в еквіваленті
Стандарт продукту "Грошові"	Фіз. особи	Департамент продуктів для приватних	Грошові перекази	

перекази через МПС «Юністрім»		клієнтів (ЦО)		
-------------------------------	--	---------------	--	--

2. Структурний підрозділ проводить перевірку можливого виконання валютних операцій. Якщо проведення операцій є можливим то касир\менеджер, уповноважений їх провести, якщо ні то клієнту відмовляють.

Приклад валюто – обмінних операцій відділення АТ «Райффайзен банк Аваль» зображено на рис. 2. На якому надаються етапи проведення операцій де можуть бути здійсненні порушення касиром/менеджером - купівлі/продажу іноземної валюти, в результаті яких банк може нести збитки.

Розглянемо внутрішню систему валютного контролю:

7.1. Каса відділення починає операційний день з 09.00 і встановлює курси які надані ЦО АТ «Райффайзен банк Аваль» на поточний банківський день в 08:00 годин ранку.

7.2. На касі проводиться валюто-обмін о 09:40 по курсу встановленому в 08:00.

7.3. Перевіряється відповідність технологічній картці (табл.1).

На цьому етапі проведення валютної операції може виникнути дві ситуації:

Ситуація 1. Касир виконує видачу валюти з поточного рахунку (операція 7.4., рис. 2). Відповідно до нормативних документів максимальна сума з поточного рахунку має складати 150000 тис. грн. в еквіваленті до валюти. Вартість долара на момент проведення операції о 09.40 годин (7.4.) за курсом НБУ складає 29,80, касир видає клієнту 5033,55 тис. дол.

В 9.15 годин – НБУ змінює валютний курс 30,8 грн. за долар. (7.5). Відділення отримує інформацію від ЦО про зміну валютного курсу НБУ о 10.20 годин. В зв'язку з особливостями ПЗ каси відділення отримують інформацію з запізненням. Таким чином, на момент проведення операції касир мав видати клієнту 4870,12 тис. дол. В результаті це привело до збитку на 163,43 долари або 5033,64 грн.(7.6). Слід зазначити, що відділення банку АТ «Райффайзен банк Аваль» при проведенні валютних операцій є вразливими до значних порушень технологічної карти, які можуть привести до збиткової

діяльності. Оскільки НБУ виступає контролюючим органом згідно з законодавчою базою має повноваження при порушенні нормативних документів застосовувати такі санкції:

- мінімальна сума штрафних санкцій - 25% від суми проведеної операції;
- максимальна сума штрафних санкцій – до 1% від суми зареєстрованого статутного капіталу Банку;
- відгук валютної ліцензії.

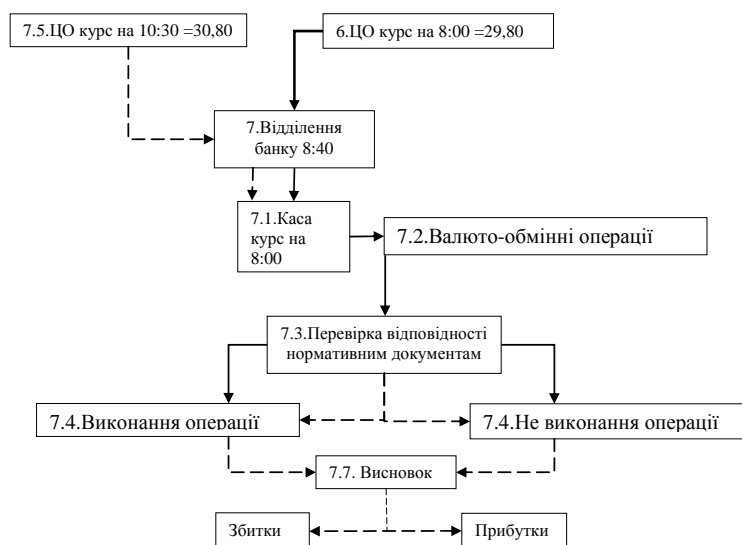

Рисунок 2 – Проведення валюто-обмінної операції на касі відділення АТ «Райффайзен банк Аваль»

Ситуація 2. Полягає у проведенні операції на тих же умовах, що і в ситуації 1, але валютний курс НБУ на протязі операційного дня знижено з 29,8 грн. до 28,8 грн. В результаті, відділення банку отримує прибуток у 174,78 дол. у разі виконання валютної операції. Порушуючи правила ведення валютних операцій (норму технологічної карти), до яких також, можуть застосовуватись санкції НБУ.

7.4.а. Відсутність документів для проведення валютної операції.

Проводячи аналіз системи організації валютного контролю в відділенні АТ «Райффайзен банк Аваль» слід визнати її недосконалість, що може призвести до збиткової діяльності та штрафних санкцій НБУ [6].

Недосконалість даної системи полягає в недоліках програмного забезпечення які призводять до несвоєчасного отримання оновленої інформації про валютні курси НБУ касою відділення банку та у відсутності контролюючого органу валютних операцій на рівні відділення АТ «Райффайзен банк Аваль». Окреслені недоліки не складають вичерпний перелік проблем, внутрішнього банківського контролю валютних операцій. Але вони, на наш погляд, є достатньо показовими для напрацювання шляхів його розвитку.

Удосконалена система валютного контролю у структурному підрозділі банку розглянута на рис. 3.

Рисунок 3 – Система контролю валютних операцій у відділенні АТ «Райффайзен банк Аваль»

Запропонована система контролю валютних операцій включає: 7. Операційний день банку. Касир перед проведенням валютних операцій відправляє запит до програмного забезпечення 9 з метою отримання дозволу на їх проведення. 10. Контролюючий орган перевіряє відповідність: суми технологічної карти (встановлених лімітів валютних операцій), (табл.1); проведення валютної операції нормативним документам. 11. Дозвіл на виконання «валютної операції» надходить касиру після перевірки контролюючим органом,

узгодженою з нормативним положенням (табл.1). 11.а. Валютній операції, яка не відповідає встановленим нормативним документам та правилам технологічної карти, в проведенні відмовляють.

Контролюючий орган відділення банку, надає касиру вчасно інформацію про зміну валютного курсу НБУ на протязі операційного дня, що дозволить законність та ефективність проведення власних операцій банку з іноземною валютою на валютному ринку та знизити валютні ризики.

Висновки. Таким чином, основою ефективних валютних операцій на валютному ринку є внутрішній банківський контроль, який повинен забезпечувати:

- дотримання законодавчих та нормативних вимог, щодо виконання банком функцій агента валютного контролю;
- законність та ефективність власних операцій банку з іноземною валютою на валютному ринку України;
- правильність відображення операцій з іноземною валютою та банківськими металами в обліку та звітності;
- дотримання нормативу валютної позиції банку та обґрунтоване управління нею.

Серед факторів, які негативно впливають на ефективність валютних операцій в комерційних банках, а також породжують певні проблеми, слід визнати недосконалість внутрішнього валютного контролю та програмного забезпечення. Тому для розв'язання існуючих проблем необхідно створити:

- сприятливі умови для проведення внутрішнього контролю;
- створити ефективну систему контролю за валютними операціями;
- створити контролюючий орган який би займався координацією питання, щодо контролю за валютними операціями та їх регулювання;
- відповідальність службовців, які виконують контролюючі функції.

Список літератури

1. [Про систему валютного регулювання і валютного контролю](#) Кабінет Міністрів України; Декрет від 19.02.1993 № 15-93.
2. Закон про кримінальну відповідальність: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № Закон від 05.04.2001 № 2341-III.

3. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті : Закон України від 23 вересня 1994 р. № 185/94-ВР (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 40. – Ст. 364.
4. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
5. Офіційний сайт АТ «Райффайзен банк Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aval.ua>.
6. 6. Статистичні матеріали Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
7. Банківські операції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/3953/1/Kravchenko%20FiIshteyn%20Banking.pdf>

Одержано 23.12.16

УДК 658.15/021.387

С.Ю.Ткаченко, гр. ФК-15МЗ*

Кіровоградський національний технічний університет

Напрями удосконалення управління фінансовою стійкістю підприємства

У статті досліджено зміст фінансової стійкості підприємства. Розкрито сутність та механізм управління фінансовою стійкістю. Визначено основні напрями удосконалення управління фінансовою стійкістю підприємства.

фінансова стійкість, платоспроможність, фінансові ресурси, ризики фінансової стійкості, регулювання фінансової стійкості

Управління фінансовою стійкістю підприємства є одним з найбільш значимих функціональних напрямів системи фінансового

© С.Ю.Ткаченко, 2016

* Науковий керівник: д-р екон. наук, проф. Г.Т. Пальчевич